

כלי נגינה - המזרח התיכון

Musical Instruments of the Middle East

תמוז התש"ע ■ 6/2010 ■ 846

התורכית. הקאנון נחשב לאבי הפסנתר המערבי. הוא שולב במוזיקה הערבית העכשווית, ונחשב - לצד העוד - לכלי נגינה מרכזי. הפסנתר הגיע לשיאו במוזיקה המערבית בראשית המאה ה-18 ובמאות ה-19 וה-20.

עוד וגיטרה

העוד הוא כלי הנגינה הערבי המובהק ביותר, וראשיתו לוטה בערפל. לרוב הוא בעל חמישה מיתרים. בזמנים עתיקים ניגנו עליו עם נוצת נשר, וכיום במפרט. הנגינה בעוד היא חד-קולית. התיאורטיקנים של המוזיקה הערבית השתמשו בעוד כדי להסביר את המוזיקה שלהם.

הגיטרה מקובלת במוזיקה העממית והאמנותית המערבית. הכלי קיים בצורות רבות ומגוונות, ומספר המיתרים משתנה, אם כי המספר המקובל הוא 6 מיתרים. הכלי מוכר בשמות שונים, וקיים בתרבות המערבית החל מימי הביניים. בגיטרה ניתן לנגן נגינה רב-קולית.

רבאבה וכינור

שני כלי מיתר אלה מייצגים שני עולמות רחוקים. המבנה של שניהם דומה: תיבת תהודה, מיתרים וקשת. הרבאבה נפוצה מאוד בקרב שבטים ערביים נודדים ובקרב שבטי הבדווים החיים בישראל, ומשמש לליווי סיפורי אהבה וגבורה עתיקים. הכינור הוא כלי מרכזי במוזיקה המערבית. הנוסחה הסודית של בנייתו מסוף המאה ה-17 ומראשית המאה ה-18 אבדה, אך נותרו כלים מאותה עת. הכינור המערבי חדר למוזיקה הערבית הים-תיכונית, והוא נחשב לאחד הכלים המובילים בה.

ד"ר אברהם עילם אמלג

מרצה בכיר, אוניברסיטת חיפה
ממייסדי התזמורת האנדלוסית הישראלית אשדוד
ומנצחה במשך כעשור

תיאור הבולים

הנושא הראשי בכל אחד מחמשת הבולים הוא כלי נגינה מזרחי קדום, והמישני הוא כלי נגינה מערבי מודרני, ששורשיו - בכלי המזרחי המקביל לו. בשבילים ובחלקים התחתונים של הבולים נראים שטיחים אוריינטליים מאזור הים התיכון וממרכז אסיה.

ארץ ישראל, ערש שלושת הדתות המונותאיסטיות, הייתה מאז ומעולם גם נקודת מפגש של תרבות מזרחית ותרבות מערבית, ובוודאי נקודת מפגש מוזיקלית.

כלי נגינה רבים מוזכרים בספר הספרים שלנו, ועל כוח השפעת המוזיקה על האדם ניתן לקרוא בשמואל א, טז, כג: "וְהָיָה בְהִיּוֹת רוּח־אֱלֹהִים אֶל-שָׁאֹל וְלָקַח דָּוִד אֶת הַכְּנֹר וַיִּנְגַּן בְּיָדוֹ וַיָּרַח לְשָׁאֹל וְטוֹב לוֹ וְסָרָה מֵעַלָּיו רוּחַ הָרָעָה". הנגינה של דוד בכינור (שאינו זהה לכינור בן ימינו) שיפרה את מצב רוחו של שאול.

רמז להרכב סימפוני תזמורתי מלא מצוי בספר דניאל ג, ה-ז. עולם המוזיקה המערבי שאב מתרבות המזרח את רוב כלי הנגינה שלו, שאותם הוא פיתח ושיכלל לפי צרכיו.

כלי הנגינה בעולם מייצגים נאמנה את התרבויות השונות, את המוזיקה ואת הטכנולוגיה של החברה שבה נוצרו.

דרבוקה ותוף

התוף הוא ככל הנראה לא רק אחד הכלים העתיקים ביותר אלא גם אחד הכלים הנפוצים ביותר בעולם, ויש להניח כי המוזיקה החלה קודם כל עם קצב, והצליל הגיע מאוחר יותר. עולם המקצבים הערבי הוא עולם מורכב ועשיר ביותר, והרפרטואר משתנה מתרבות ערבית אחת לשנייה.

הדרבוקה היא תוף בצורת קונוס, והיא כלי ההקשה המקובל ביותר במוזיקה הערבית מצפון אפריקה ועד לארצות המזרח התיכון. אין מוזיקה מזרח תיכונית ללא דרבוקה. זהו הכלי המרכזי ה"מעבה" את המוזיקה המזרחית ומעניק לה עומק וקצב. תוף סנר הוא חלק ממערכת כלי ההקשה במוזיקה המערבית הקלה והקלאסית המודרנית כולל מוזיקת הג'אז. במוזיקה המערבית המודרנית תוף הסנר מופיע ביצירות מערביות מודרניות רבות.

זורנה ואבוב

הזורנה הינו כלי נשיפה המקובל אצל הכורדים והעיראקים, וכלים דומים לו מצויים מבולגריה ועד סין. נגי הזורנה פיתחו טכניקת נגינה ממושכת ללא הפסקה לנשימה, טכניקה שאותה למדו גם חלק מנגני האבוב המערבי, שהינו כלי הדומה לזורנה. בפיה של שני הכלים קשורים שני עלים דקים שהנשיפה מרעידה. בישראל ניתן למצוא את הזורנה אצל יהודי כורדיסטאן. הזורנה לרוב מלווה בצלילי תוף גדול התלוי על גופו של מתופף, העומד במרכז מעגל רוקדים. השילוב של כלי נשיפה ותוף היה מקובל בתרבות המערבית של ימי הביניים, ומקובל אף בימינו בסוגים שונים של מוזיקה עממית אירופאית.

קאנון ופסנתר

לקאנון 50 עד 100 מיתרים, והוא נפוץ מהודו ועד למארג. הכלי מקובל מאוד במוזיקה התורכית, והגיע למצרים כחלק מההשפעה

Musical Instruments of the Middle East

The Land of Israel, cradle of the three monotheistic religions, has always been the cultural meeting point of the Middle East, and especially in the realm of music. Many instruments are mentioned in our Book of Books, the Bible, as is the effect music has on people, as expressed in Samuel I 16, 23: "Whenever the evil spirit of God came upon Saul, David would take the lyre and play it; Saul would find relief and feel better, and the evil spirit would leave him". When David played the lyre, Saul's mood improved. An entire symphonic orchestral ensemble is alluded to in the Book of Daniel 3, 5-6. Western music drew most of its instruments from Eastern culture, developing and enhancing them to suit its needs. Musical instruments faithfully represent different cultures and the music and technology of the societies in which they were created.

Darbuka and Drum

Not only is the drum probably one of the most ancient instruments, it is also one of the most common instruments in the world and music presumably originated as rhythm, with tone being added later. The world of Arab rhythms is complex and rich, and the repertoire changes from one Arab culture to the next. The darbuka is a cone shaped drum and it is the most common percussion instrument in Arab music, appearing from North Africa to the Middle East. There is no Middle Eastern music without the darbuka. It is the central instrument that "deepens" Eastern music and lends it its depth and rhythm. The snare drum is part of the percussion section used in light and modern classic Western music, including jazz, and it appears in many modern Western works of music.

Zurna and Oboe

The zurna is a customary wind instrument among Kurds and Iraqis, and there are similar instruments in Bulgaria and China. Zurna players developed a long winded technique in which they play for an extended period without stopping to take a breath. The Western oboe is similar to the zurna, and some Western oboe players have also mastered this technique. Both instruments have a double reed that vibrates when played. The zurna, which may be found in Israel among Kurdish Jews, is usually accompanied by a large drum that hangs on the drummer's body as he stands in the center of a circle of dancers. The combination of a wind instrument and a drum was also popular in Western culture during the Middle Ages and it continues to be so today in various types of European folk music.

Qanun and Piano

The qanun has 50-100 strings and is popular from India to northwest Africa. It is very commonly used in Turkish music and came to Egypt through Turkish influence. The qanun, which is considered to be a precursor to the Western piano, is incorporated into modern Arab music and is considered, along with the oud, to be a focal instrument. The piano reached its peak in Western music in the early 18th century and in the 19th and 20th centuries.

תומתת אירוע להפועת הכול SPECIAL CANCELLATION

Oud and Guitar

The oud is the most typical Arab instrument, but its origins are unclear. In most cases it has five strings and in ancient times was played with an eagle feather. Today a pick is used. The oud is monophonic. Arab music theoreticians used the oud to explain their music. The guitar is very common in Western folk and artistic music. There are many different types of guitars and the number of strings varies, although six strings are customary. This instrument is known by many names and has been a part of Western culture since the Middle Ages. The guitar may be played polyphonically.

Rabbaba and Violin

These two instruments represent very different worlds, although similar in construction: both have a sound box, strings and a bow. The Rabbaba is very popular among nomadic Arab tribes and Bedouin tribes living in Israel, and accompanies the telling of ancient stories of love and heroism. The violin is a central instrument in Western music. The secret formula to its construction in the 17th and early 18th centuries was lost, but instruments from that period remain. The Western violin worked its way into Middle Eastern music as well, and is now considered one of its leading instruments.

Dr. Avi Eilam Amzallag

Senior Lecturer, Haifa University

Among the founders of the Israeli Andalusian Orchestra, Ashdod and served as its conductor for ten years

Description of the Stamps

The main theme in each of the five stamps is an ancient Eastern instrument accompanied by a modern Western instrument whose roots may be traced back to that Eastern instrument.

The stamp tabs and lower sections feature Oriental rugs from the Middle East and Central Asia.

השירות הכולאי - טל: 076-8873933

שדרות ירושלים 12, תל-אביב יפו 68021

The Israel Philatelic Service - Tel: 972-76-8873933

12 Sderot Yerushalayim, Tel-Aviv-Yafo 68021

www.israelpost.co.il * e-mail: philserv@postil.com

Issue: June 2010

Design: Igal Gabai

Stamp Size: 40 mm x 30 mm

Plate no: 793 (one phosphor bar)

Sheet of 10 stamps

Tabs: 5

Printers: Joh. Enschede, The Netherlands

Method of printing: Offset